

El llegat Obama, a examen

Els vuits anys en el càrrec del president estatunidenc, que aquest divendres acaba el seu segon mandat, presenten un saldo intern relativament bo i l'extern molt dolent.

Vuit anys de presidència de Barack Obama a anàlisi. Aquest setmanari ha demanat a sis experts que avaluin la gestió de l'administració demòcrata. Cadascun a l'àmbit que li és propi. De segur que hi ha altres qüestions que es poden examinar, però aquests sis eixos són alguns dels que més identifiquen el llegat d'Obama.

EUA supera la crisi

Les dades són clares: l'economia dels Estats Units ha sortit de la crisi. Així ho certifica per a aquest setmanari Joan Tugores i Ques, catedràtic d'economia de la Universitat de Barcelona: "Atès el punt de partida de 2009, l'evolució ha estat raonablement positiva, sobretot en comparació d'altres economies avançades com les europees. Ara bé, no és només mèrit d'Obama, sinó també de la tradicional flexibilitat de l'economia dels Estats Units. I, a més, cal tenir present que continuen existint tendències que són prèvies a la crisi de 2008, com el repartiment dels *dividends de la recuperació* que no ha reduït les desigualtats socials sinó que ha estat tan asimètric com ho és la distribució dels anomenats *dividends de la globalització*. Això ha fet que la recuperació econòmica no s'hagi traduït en una proporcional percepció de millora

entre totes les capes socials... i hagi donat pas a l'elecció de Trump".

Durant el mandat d'Obama –vegeu requadre– el deute dels Estats Units ha passat del 72,8% del PIB al 105,1%. Això és una amenaça? El doctor Tugores troba que "la xifra actual és delicada, però un país amb moneda de reserva se la pot permetre... per ara. La història mostra que el problema és que creixi el deute en situacions de baix creixement econòmic, i per això ara el repte de l'economia dels Estats Units és recuperar un bon increment. El deute podria ser un problema seriós si les polítiques anunciades per Trump en generen més, com sembla que passaria si les posés en pràctica, sense realment produir més creixement".

En conjunt, Tugores analitza que "Obama ha fet una bona tasca de gestió de la sortida de la crisi a nivell macroeconòmic i a escala global, però no ha tingut tant d'èxit en els aspectes microeconòmics –distribució de la renda, projectes socials, etc.– en contra del que, potser, tothom esperava. Ha fet massa concessions a l'*establishment*, la qual cosa ha tingut impactes electorals negatius per al Partit Demòcrata, i el seu carisma personal no ha estat suficient per articular un discurs engrescador capaç de convèncer una generació sencera, com sí que va aconseguir el seu referent,



el president Franklin D. Roosevelt. En resum, ha estat un *yes, we can...* a mitges".

L'Obamacare' i el malestar social

El també economista Guillem López i Casanovas, catedràtic d'economia i director del Centre de Recerca en Economia i Salut de la Universitat Pompeu Fabra, coincideix amb Tugores que "no hi ha dubte que la situació econòmica



[dels Estats Units] és molt millor ara que la que es va trobar Obama quan va arribar a la presidència el 2009: la desocupació ha caigut al 4,6%, el nivell més baix des de l'any 2007; des de 2009 s'han creat 15,6 milions de llocs de treball; els salaris, després d'estar estancats des de l'inici de la recuperació, han pujat un sòlid 2,3% durant l'últim any...". En aquest context d'economia en recuperació Obama ha intentat portar a terme una històrica refor-

ma sanitària, coneguda com *Obamacare*, donant cobertura mèdica a molta més gent. Per tant es podria concloure que ha estat un gran èxit. Però l'expert adverteix que la política de salut del president demòcrata, "com tot a la vida, té clars i obscurs". La part més clara és l'ampliació de l'assistència, òbviament. L'obscura ve d'haver intentat fer "un camí molt poc practicable si s'ha de recórrer amb la motxilla ideològica americana actu-

alment prevalent –'vols que qui gestiona els trens així de malament gestioni la teva salut?', d'aquesta manera criticaven alguns la reforma sanitària– i amb les pedres a la sabata que hi han posat els beneficiaris de l'*statu quo*, els contraris a la regulació pública". Segons l'expert, "Obama va intentar abduir cap a l'Affordable Health Care Act les empreses asseguradores, impulsant la demanda sanitària –la dels joves de fins a 25 anys i fent que →

→ el preu a pagar fos assumible per a més ciutadans, els que fins llavors no estaven assegurats – però sense variar les condicions de l’oferta – el sistema de pagament a proveïdors en particular –. Més freqüentació sense baixada de costos unitaris era i és una bomba de rellotgeria per a qualsevol sistema sanitari”.

A pesar que la nova administració faci desaparèixer l’*Obamacare*, com ha promès Trump, amb l’excusa del cost que suposa, el catedràtic recorda que “els Estats Units és una federació, i en aquest sentit alguns estats, amb governants demòcrates i societats locals més compassives, tindran camins més planers per anar a més en aquest avanç social”.

Amb l’*Obamacare*, amb la recuperació econòmica, amb més feina, amb més polítiques socials en general... i així i tot és patent un profund malestar social. Com s’explica? López i Casanovas respon que “hi ha un sector important de la població que s’ha quedat al marge de la recuperació. El 2008, quan Obama va ser elegit, el 63% dels nord-americans es considerava de classe mitjana, avui aquest percentatge ha baixat dotze punts: tan sols un 51% es defineix així. A la vista d’aquesta dada no pot sorprendre que, a pesar de l’evident i indubtable gran progrés que ha viscut el país des de la crisi, encara hi hagi angouxa entre

àmplies capes socials, sobretot entre les menys formades i en especial entre els treballadors que van perdre els seus llocs de treball a la indústria. No és només una sensació, moltíssimes famílies tenen menys ingressos que abans de la crisi: en termes reals, els ingressos mitjans de les famílies el 2014 eren de 53.657 dòlars, l’equivalent dels ingressos mitjans a l’any 1996”.

De tota manera, l’expert també vol deixar clar que “seria injust atribuir les mancances de la recuperació a Obama. perquè la capacitat del president dels Estats Units d’influir a l’economia és limitada: el Congrés controla la despesa i les polítiques fiscals, i la Reserva Federal, la política monetària. Podríem dir que ell ha fet el que ha pogut. Va aguantar tota la crisi i ha apuntalat la recuperació. No és poca cosa, però no li ha bastat per deixar en herència l’agraïment de l’elector”.

Canvi climàtic

Els defensors d’Obama troben que la seva política amb relació a la lluita contra el canvi climàtic és un exemple del llegat positiu que deixa. Els detractors, una herència d’allò més inconvenient per als interessos dels Estats Units. Washington signà el desembre de 2015 l’Acord de París, dins del Conveni Marc de les Nacions Unides sobre el Canvi Cli-

màtic, segons el qual els 195 Estats signants es comprometeren a la reducció de les emissions de gasos amb efecte hivernacle a partir de l’any 2020.

Josep Enric Llebot, doctor en física i catedràtic de física de matèria condensada a la Universitat Autònoma de Barcelona, especialista en termodinàmica, física ambiental i en el canvi climàtic, reconeixia la setmana passada en conversa amb aquest setmanari que potser els acords de París no anaren tan lluny com reivindicaven que anessin les veus més implicades en la lluita contra el canvi climàtic, però es va fer “el que es podia, perquè calia ser pragmàtics”. Especialment pragmàtic va ser el Govern de Washington. “L’administració Obama s’ha mostrat molt favorable a la lluita contra el canvi climàtic en el segon mandat presidencial, no tant en el primer, però es trobava davant d’una realitat molt inconvenient: allò que li hauria agradat fer era impossible perquè tenia davant el mur infranquejable de la majoria republicana a la Cambra de Representants i al Senat dels Estats Units. Aquesta àmplia majoria política hauria pogut desfer qualsevol acord que anés més enllà del compromís adquirit, perquè tota altra cosa hauria requerit l’aprovació parlamentària. Aleshores Obama optà, al meu parer d’una forma molt

Les xifres d’Obama

Dades estadístiques dels Estats Units abans d’Obama i al final del seu mandat: 2009 - 2015.

■ 2009 ■ 2015



*Dades de 2011

EL 2008, QUAN OBAMA VA SER ELEGIT, EL 63% DELS NORD-AMERICANS ES CONSIDERAVA DE CLASSE MITJANA, AVUI AQUEST PERCENTATGE HA BAIXAT DOTZE PUNTS: TAN SOLS UN 51% ES DEFINEIX AIXÍ

intel·ligent, per negociar que l'Acord de París posés objectius a més llarg termini del que alguns volien i que no imposés res que signifiqués que el pacte hagués de passar pel debat i la votació del Senat i de la Cambra de Representants. D'aquesta manera els Estats Units són signants de l'Acord de desembre de 2015 i els republicans no ho han pogut parar a les dues cambres legislatives”.

Estats Units - Unió Europea - Rússia

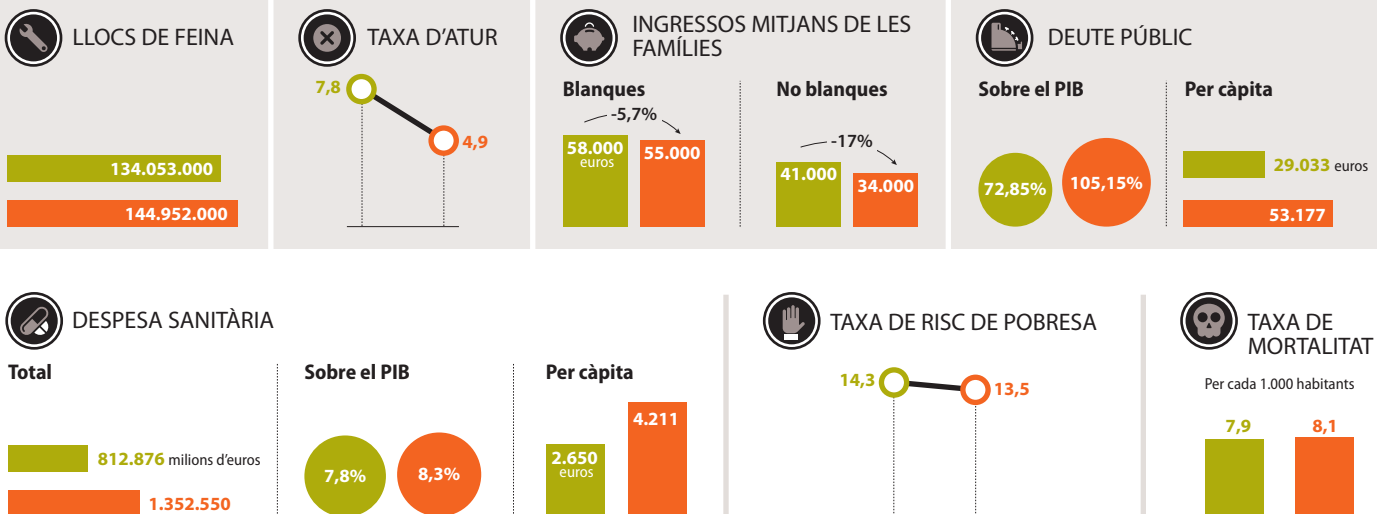
Durant els vuit anys del seu mandat, Barack Obama ha apostat per mantenir una relació fluida i com més amistosa millor –a banda dels escàndols sobre espionatge en països europeus per part de l'NSA, en especial a Alemanya– amb la Unió Europea. N'és un bon exemple el fet que just abans del referèndum britànic per a la sortida o manteniment del país a la UE, el president estatunidenc volgué desplaçar-se a Londres per fer un acte juntament amb el primer mi-

nistre d'aeshores, David Cameron, a favor d'una Gran Bretanya dins la Unió: “La Unió Europea multiplica la influència del Regne Unit i els seus valors en el món”, va dir. El passat 18 de novembre es reuní amb els principals caps de govern europeus en una cimera celebrada a Berlín, després de la qual Washington valorà que “els líders [europeus i l'estatunidenc] han subratllat la necessitat de treballar col·lectivament [en el futur] per fer avançar l'agenda transatlàntica, particularment per portar l'estabilitat a Orient Pròxim i el Nord d'Àfrica, així com per garantir la resolució diplomàtica dels conflictes a Síria i a l'est d'Ucraïna”. Justament aquests dos enfrontaments són els que més han marcat la relació entre Estats Units i Rússia durant els mandats d'Obama, amb una UE en un paper secundari.

El periodista Llibert Ferri fou corresponent de TV3 a Europa central i oriental, així com a l'antiga Unió Soviètica durant vint anys, entre 1987 i 2007, i gràcies

a això va ser testimoni directe de la *perestroika*, de l'enfonsament dels règims comunistes europeus, de la caiguda del Mur de Berlín... Com a excel·lent coneixedor de la realitat del país de Vladimir Putin que és, creu que “no hi ha cap dubte que Rússia s'ha reforçat durant aquests vuit anys d'Obama al capdavant de la Casa Blanca”.

L'explicació que ofereix Ferri és que “quan el 2009 prengué possessió, el nou president dels Estats Units volia assumir una posició força diferent de la dels seus antecessor envers Rússia. Segurament aconsellat pels seus aliats de la Unió Europea i de l'OTAN optà per creure que Putin seguia en una posició dèbil. Però les coses havien canviat força d'ençà que l'administració de Ronald Reagan humilià Gorbatxov i la Unió Soviètica. Aquella desaparició forçada de l'URSS va ser una mena de rendició incondicional, i de fet així es va viure en el si de la societat russa, com una humiliació que va anar paral·lela a la caiguda →



Font: diari Expansión-Datosmacro.com, Bureau of Labor Statistics i Telesur



1. De la relació entre Moscou i Washington durant els dos mandats d'Obama s'infereix que Rússia ha vençut els Estats Units a Ucraïna i sobretot a Síria. 2. Obama no ha sabut com relacionar-se amb el competidor econòmic dels Estats Units, la Xina dels dos models: el comunisme i el capitalisme. 3. Les relacions d'Obama i el primer ministre israelià, Benjamín Netanyahu començaren essent tenses i han acabat essent d'allò més dolentes.

→ brutal del nivell de vida, amb una baixada en picat del PIB, amb l'augment de l'atur fins a cotes enormes que deixà uns 40 milions de pobres... Tanmateix, aquella situació dels anys noranta havia mutat força el 2009. Quan Obama prengué possessió del càrrec, Putin havia aconseguit millorar les condicions de vida de molts russos que abans ho havien passat força malament, s'havia creat en el país una classe mitjana més o menys estable i gràcies a les entrades de divises del petroli el Govern havia pogut rentar la cara al sistema, fent-lo més social. Al mateix temps Putin ja controlava tots els ressorts de la seguretat estatal i mantenia sintonia amb les grans empreses del país. En resum, internament era molt més fort que no ho havien estat els seus immediats antecessors”.

I com es traduí aquesta fortaleza interna cap a l'exterior i què féu en aquest sentit el nou president estatunidenc? “Obama no s'adonà a temps que aquells aliats que des de la Unió Europea i l'OTAN li aconsellaven com relacionar-se amb Rússia eren polítics medio-

cles que no entenien la nova posició de Putin, fins i tot és dubtós que el veiesin com l'autòcrata que és. Putin vol recuperar d'alguna manera la influència exterior que va tenir la Unió Soviètica. No m'atreveixo a dir que la Guerra Freda ha tornat, però almenys és cert que la nova Rússia vol ser tan influent fora de les seves fronteres com ho fou l'URSS, i clarament en l'actual administració de Moscou existeix un pensament estratègic que és comparable amb el que existia en temps soviètics”. En aquest nou context, “ni Obama ni una Unió miop saberen veure què passaria, i quan la Unió va voler signar el 2013 el tractat amb Ucraïna, aleshores es produí la intervenció russa que portà a la guerra a la zona est d'aquell país i Putin s'annexionà Crimea, tota una demostració de què vol fer en el futur”.

La mateixa orientació estratègica té la intervenció russa a Síria, amb un resultat molt bo per als seus interessos i molt dolents per als dels Estats Units: “És el mateix context, el de la voluntat de Moscou d'incrementar la seva influèn-

cia a tot l'Orient Mitjà i Pròxim; no tinc dubtes que en el futur immediat el pensament estratègic de Moscou seguirà el mateix camí. Caldrà veure com respon Donald Trump. No m'estranyaria que, quan prengui possessió, una de les primeres coses que els assessors militars i geoestratègics li demanin sigui que canviï el seu discurs de cara a Putin, perquè Rússia està cercant novament influir en totes aquestes zones com ho feia la Unió Soviètica”.

Estats Units, la Xina i la globalització

La relació entre els Estats Units i Xina a compte de la globalització –amb el debat sobre la deslocalització de les empreses industrials estatunidenques que se'n van a produir al país asiàtic– ha marcat bona part del discurs de política econòmica dels últims anys i, sobretot, ha caracteritzat un dels eixos principals de la campanya guanyadora de Donald Trump. Es tracta per tant d'una de les qüestions amb més valor estratègic des de l'òptica de Washington. I com s'ha →



→ comportat a propòsit d'això l'administració d'Obama?

Séan Golden, professor d'estudis d'Àsia Oriental a la Universitat Autònoma de Barcelona, un dels més grans experts en Xina de l'Estat espanyol, explica a aquest setmanari que "la política d'Obama respecte a Xina ha estat sobretot confusa, ha oscil·lat entre dues formes d'entendre-la, d'una banda la de la part de l'establishment que considera el país asiàtic com un competidor, quasi com un enemic; i de l'altra, la de la part que el veu com un soci, un col·laborador". Segons l'expert, la primera visió "respon a una idea que encara és molt present a Washington i que prové dels temps de la Guerra Freda. Aleshores els Estats Units tenien l'enemic molt clar, l'URSS i, quan s'enfonsà l'Estat soviètic, el substituïren per l'emergent perill xinès; per a aquesta visió estratègica Xina és el nou competidor. La segona manera de veure-ho és la dels que creuen que, una vegada superada la Guerra Freda, s'han de bastir ponts amb les emergents economies asiàtiques i col·laborar-hi, amb Xina sobretot però també amb les altres. Obama ha anat oscil·lant d'una visió a una altra".

Aquest comportament s'avé, diu Golden, amb el dels altres països occidentals: "En el fons, a pesar que Estats Units i Europa es queixen perquè les empreses industrials es deslocalitzen, i veuen com a competidors allà on se'n van aquestes empreses, al mateix temps estan encantats de poder comprar a preus molt més barats la producció industrial deslocalitzada que se n'ha anat a la Xina".

Com s'ha d'entendre l'economia xinesa amb relació a l'estatunidenca, aleshores? "Doncs s'ha d'entendre així com és realment: com una economia que està creixent molt, que és cada cop més potent i que –igual que fan les altres emergents, com Índia, Brasil, etc.– reclama el seu lloc en el món. No es pot pretendre, per posar un exemple, que Índia i Xina continuïn incrementant, tal com fan, la seva població i la riquesa, ara tenen el 40% i el 15% de les de tot el món, respectivament, i no reclamin més influència. I si aquests països augmenten la seva riquesa i la influència, inevitablement serà a costa de la que han tingut i tenen Estats Units, la Unió Europea, Japó... És una qüestió de pura lògica. Però això no significa que hagin de ser tractats com enemics. Allò que va dir Trump, que



evidentment és dels que veuen Xina com una competidora i fins i tot enemiga, que l'economia xinesa havia 'violat' l'economia nord-americana, és una clara mostra de l'òptica equivocada que podria instal·lar-se a Washington amb la nova administració". Per a Golden, tant els Estats Units com Europa "s'hauran d'acostumar a un canvi de paradigma, allò d'un món liderat pels Estats Units no serà ja així perquè una superpotència només ho pot continuar essent en solitari si dona estabilitat a tot el món, però no ha estat el cas; per tant apareixen altres països que aspiren a discutir-li el liderat. Les receptes senzilles i populistes de Trump [contra la competència xinesa] són absurdes i sobretot són impossibles de portar a la pràctica, el problema és saber quant de temps haurem d'esperar perquè se n'adoni [el nou president], si és que se n'adona, i quin mal haurà fet en aquest temps".

El catedràtic d'economia Joan Tugores considera respecte al contrast entre

les economies xinesa i nord-americana que "Xina és la potència a l'alça, malgrat algunes friccions en el seu model de creixement i algunes fragilitats serioses en els àmbits financers. Si Estats Units segueix una estratègia de replegament –abandonament de l'Acord Transpacífic de Cooperació Econòmica, provoca conflictes proteccionistes i comercials...– deixarà un espai que Xina sense cap dubte ocuparà. Al llarg de la història sovint els relleus en les hegemònies tenen un component financer, amb les antigues potències endeutant-se per mantenir posicions i les noves esdevenint els nous creditors. Xina, a més, està fent una aposta per activitats de més valor afegit en empreses amb posicions més centrals a les xarxes de producció globals". I conclou, finalment, que "l'estratègia anunciada per Trump de *First America* pot tenir com a clara beneficiària principal la Xina".

Estats Units i l'Orient Pròxim i el Mitjà. Així que va ser elegit, Obama va aixe-



La pobresa ha disminuït als Estats Units durant el mandat d'Obama, però continua havent-hi un fort descontentament social

ria de crear], cosa que despertà moltes reticències a Israel'.

Per a Vidal la qüestió del llenguatge emprat per Obama “no s’ha de menysprear, perquè és un element important ja que és molt rellevant que el president dels Estats Units, al contrari del que feien els seus antecessors i fa Donald Trump, no ofengui els sentiments dels àrabs. I només per això Obama ja representà una novetat ben rebuda. Però alhora s’ha de reconèixer que de tot el que va prometre només queda l’acord nuclear amb Iran, que possiblement sigui el seu únic èxit en aquesta zona del món. El fracàs de la promesa d’assolir la pau [a Palestina] i dels dos Estats [Israel i l’àrab que caldria crear] ho taca tot i és el que més es veu. Des del primer moment Obama apostà que per negociar entre les dues parts era necessari que s’aturés la política de nous assentaments israelians en territoris àrabs, cosa que el Govern de Tel Aviv rebutjà frontalment. Aquesta fricció féu que la relació s’anés deteriorant entre Obama i el primer ministre Benjamin Netanyahu. Lluny de millorar amb el temps, s’arribà al punt que es convertí en animadversió personal. En aquestes circumstàncies, les possibilitats d’acord s’anaren esvainent perquè la maror entre Washington i Tel Aviv s’anava fent cada cop més gruixada. La conseqüència és prou coneguda: cada vegada que hi havia converses acabaven malament”.

Segons Vidal, el fracàs s’explica també pel fet que “el context no ha ajudat gens, perquè si en un principi pareixia que amb l’anomenada Primavera Àrab s’obria un nou escenari de pau i més llibertat a tota la zona, el fet que es torcessin alguns –no tots– d’aquests processos, en especial el d’Egipte, ha posat més entrebancs per assolir la pau. Obama donà suport a tots aquests moviments democratitzadors –no significa, però, que els organitzés, tal com diuen el amants de les conspiracions, perquè en realitat l’esclat de la reivindicació agafà els Estats Units tan de sorpresa com a Europa– i així féu que s’obrissin

grans expectatives de canvi, però llavors, amb els problemes que sorgiren a diversos països i en especial amb el cop d’Estat a Egipte, que els Estats Units beneïren, es creà un ambient d’instabilitat i incerteses que no ajudà gens el procés de pau general a la regió, més aviat tot el contrari”.

Un escenari especialment important per a tota la regió d’Orient Mitjà és Síria o, amb més precisió, el greu conflicte bèl·lic que s’hi desenvolupa, en el qual, explica l’experta, “el fracàs dels Estats Units és absolut”. Al seu parer, “Obama es debatia, tot just arribat al càrrec, entre la tradició intervencionista de Washington i el seu desig de fer una nova diplomàcia que fugís de l’intervencionisme militar a la zona” que caracteritzava els governs estatunidencs anteriors. “Entre els dubtes i la inacció [de l’inquilí de la Casa Blanca], Rússia aprofità l’oportunitat d’intervenir-hi decididament. Es pot datar el moment del gran fracàs: l’estiu de 2013, quan Obama, a pesar d’haver promès que si s’usaven armes químiques a Síria hi intervindria militarment i malgrat que –segons tots els experts– el règim d’Al-Assad les féu servir, el Govern dels Estats Units decidí no fer-ho. Fou el moment en què Rússia i, segons molts experts, també Daesh s’adonaren que Washington no hi intervindria passés el que passés” i per això decidiren procedir a l’ofensiva.

El futur a l’explosiva regió “no pinta molt bé, la veritat”, confessa l’especialista en el món àrab, “perquè Trump ha dit que no respectarà l’acord amb Iran i, a més del seu to incendiari, vol traslladar l’ambaixada a Israel de Tel Aviv a Jerusalem, cosa que llevaria als Estats Units la capacitat de ser considerat un interlocutor” per part dels àrabs palestins i, sobretot, seria vista pel món àrab com una provocació. Tot plegat “faría augmentar força la tensió” a la zona i així, conclou Vidal, “és possible que d’aquí a no molt de temps recordem amb enyorança el to amable d’Obama”.

car una enorme esperança de pau en el conflicte que es viu a Palestina i, per extensió, a tot Orient Mitjà i el Pròxim. Vuit anys més tard, el saldo que resulta de la gestió de l’administració de Washington a la regió és decebedor.

La responsable de l’Àrea del Món Àrab i el Mediterrani de l’Institut Europeu de la Mediterrània i professora de política àrab en el Màster sobre el Món Àrab i Islàmic de la Universitat de Barcelona, Lurdes Vidal, explica a aquest setmanari que en efecte “Obama desvetllà al principi moltes expectatives, era un president dels Estats Units diferent dels seus antecessors, es notava en el fet que fos molt acurat en l’ús del llenguatge, que procurés sempre triar la paraula correcta per no ofendre ningú del món àrab. A més, i sobretot, va ser molt ben rebuda [en el món àrab] la proposta, que des del primer moment convertí en la seva aposta estratègica, d’una pau estable basada en l’existència dels dos Estats [a Palestina: el d’Israel i l’àrab que s’hau-